

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії і практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

**Пошуки власної ідентичності головних героїв в романі Шанталь Гаран
«Natalia» і засоби їхнього відтворення в українському перекладі**

*Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу
освітньої програми/спеціальності
___Титаренко Юлії Володимирівни___,*

*Науковий керівник:
Доцент Галина Чернієнко
Рецензент*

КИЇВ – 2025

ЗМІСТ

Анотація

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	8
1.1. Поняття власної ідентичності у сучасній гуманітарній науці	8
1.2. Художній твір як засіб відображення пошуків ідентичності в літературі XX–XXI століття	12
1.3. Переклад як спосіб відтворення національної та культурної ідентичності	15
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТЕЙ ВІДОБРАЖЕННЯ ВЛАСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ГОЛОВНИХ ГЕРОЇВ У РОМАНІ ШАНТАЛЬ ГАРАН «NATALIA»	19
2.1. Особливості зображення кризи ідентичності головних героїв	19
2.2. Лінгвостилістичні засоби відтворення ідентичності героїв у перекладі	26
2.3. Засоби відображення ідентичності в оригіналі та перекладі: порівняльний аналіз	39
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
РЕЗЮМЕ	

Анотація

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню репрезентації пошуків власної ідентичності головних героїв у романі Шанталь Гаран «Natalia» та способів їхнього відтворення в українському перекладі. Актуальність теми зумовлена зростаючим інтересом сучасного гуманітарного дискурсу до проблеми ідентичності як складного багаторівневого явища, що охоплює особистісний, соціальний, культурний та історичний виміри. Літературні тексти часто стають простором артикуляції цих пошуків, а переклад відіграє ключову роль у збереженні і передаванні ідентифікаційних маркерів у міжкультурному контексті.

Об'єктом дослідження є роман «Natalia» та його переклад українською мовою. Предмет — мовні та художні засоби, за допомогою яких авторка формує ідентичність персонажів, а також перекладацькі стратегії, застосовані для їхнього відтворення. Мета роботи полягає в аналізі трансформацій ідентифікаційних ознак у перекладеному тексті та виявленні способів збереження авторської інтенції.

Для досягнення поставленої мети було визначено низку завдань: уточнити поняття особистісної ідентичності у сучасному гуманітарному знанні; простежити літературні механізми репрезентації ідентичності; дослідити лінгвостилістичні особливості оригінального тексту та зіставити їх із перекладом.

Методологічну основу становлять інтердисциплінарні підходи: лінгвостилістичний аналіз, дискурсивний підхід, зіставний метод, а також елементи герменевтики. Їхнє застосування дозволило не лише проаналізувати мовні засоби, але й інтерпретувати глибші культурні та психологічні коди тексту.

У результаті дослідження з'ясовано, що перекладачеві вдалося зберегти ключові стилістичні доміанти оригіналу завдяки використанню форенізуючих стратегій та прагненню до функціональної еквівалентності. Це забезпечило цілісність авторського задуму і точне відтворення процесів самоідентифікації героїв у перекладеному тексті.

Ключові слова: ідентичність, художній переклад, стилістичні засоби, Шанталь Гаран, мовна репрезентація, персонажна мова, функціональна еквівалентність, форенізація, внутрішній монолог, наратив.

Abstract

This bachelor's qualification paper explores the representation of the main characters' search for personal identity in Chantal Garand's novel *Natalia* and the ways it is reproduced in the Ukrainian translation. The relevance of the topic is driven by the growing interest in identity as a complex, multi-layered concept in contemporary humanities, encompassing personal, social, cultural, and historical dimensions. Literary texts often become a space for articulating these identity-related issues, while translation plays a crucial role in preserving and conveying identity markers across cultures.

The object of the study is the novel *Natalia* and its Ukrainian translation. The subject is the linguistic and artistic means used by the author to construct the characters' identities, as well as the translation strategies employed to reflect them. The aim of the research is to analyze the transformation of identity features in translation and identify the methods used to preserve the author's original intention.

To achieve this aim, several tasks were set: to clarify the concept of personal identity within modern humanities; to trace the literary mechanisms of identity representation; to examine the linguistic and stylistic features of the original text and compare them with those in the translation.

The methodology is based on an interdisciplinary approach: stylistic and linguistic analysis, discourse analysis, comparative method, and elements of hermeneutics. This combination allows for an in-depth examination of both the linguistic tools and the underlying cultural and psychological codes of the text.

The results of the research show that the translator successfully preserved the key stylistic dominants of the original text by employing foreignizing strategies and striving for functional equivalence. This ensured the integrity of the author's message and a faithful rendering of the characters' self-identification processes in the Ukrainian translation.

Keywords: identity, literary translation, stylistic devices, Chantal Garan, linguistic representation, character language, functional equivalence, foreignization, internal monologue, narrative.

ВСТУП

Проблематика ідентичності є ключовою в сучасній гуманітарній науці, адже питання самовизначення, приналежності до певної спільноти та взаємодії особистісного й колективного «Я» набувають особливої актуальності в умовах

глобалізаційних процесів та соціокультурних трансформацій. Література як художня форма репрезентації реальності відображає пошуки ідентичності, конструює їх, пропонуючи читачеві альтернативні моделі осмислення власного буття. Особливо яскраво це відображається у творах, де герої змушені долати внутрішні суперечності та переглядати усталені уявлення про себе.

Роман «Natalia» канадської письменниці Шанталь Гаран є яскравим зразком літературного осмислення проблеми ідентичності, оскільки його сюжетна та композиційна структура побудовані навколо трансформаційного процесу, що переживають головні герої. Їхні пошуки самовизначення розгортаються у взаємодії з соціальним і культурним простором, що змінюється під впливом міграційного досвіду, історичних обставин та особистих переживань. Водночас мовні та стилістичні особливості роману відіграють важливу роль у конструюванні ідентичності персонажів, оскільки вони формують їх мовленнєву самопрезентацію та віддзеркалюють внутрішній конфлікт між різними рівнями ідентифікації.

У контексті літературознавчих і перекладознавчих студій особливий інтерес становить питання про те, яким чином ці пошуки відтворюються в українському перекладі. Оскільки переклад є не просто перенесенням змісту з однієї мови в іншу, а й актом інтерпретації, він може зберігати або модифікувати смислові акценти оригіналу. Це особливо важливо у творах, де мовна рефлексія є невід'ємною частиною ідентифікаційних процесів героїв.

Мета дослідження: проаналізувати художню репрезентацію пошуків ідентичності головних героїв у романі «Natalia» Шанталь Гаран та визначити засоби відтворення цих процесів в українському перекладі.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі **завдання:**

- 1) проаналізувати поняття власної ідентичності у сучасній гуманітарній науці;
- 2) дослідити роль художнього твору як засобу репрезентації пошуків ідентичності в літературі XX–XXI століття;

- 3) окреслити значення перекладу як механізму відтворення національної та культурної ідентичності в міжкультурному просторі;
- 4) визначити особливості зображення кризи ідентичності головних героїв у романі «Natalia» Шанталь Гаран та механізми її художньої репрезентації;
- 5) дослідити лінгвостилістичні засоби відтворення ідентичності персонажів у перекладеному тексті;
- 6) провести порівняльний аналіз засобів вираження ідентичності в оригіналі та українському перекладі.

Об'єкт дослідження: роман Шанталь Гаран «Natalia» та його український переклад.

Предмет аналізу: художні та мовні засоби репрезентації ідентичності персонажів, способи їх відтворення у перекладеному тексті.

Наукова значущість роботи полягає в тому, що вона сприяє розширенню знань про літературні механізми конструювання ідентичності та їхню трансформацію в міжкультурній перспективі. Окрім того, дослідження глибше осмислює проблематику передачі ідентифікаційних кодів у процесі перекладу, що має важливе значення для сучасних перекладознавчих студій.

Практичне значення дослідження полягає у можливості його використання у галузі літературознавства, перекладознавства та культурології, зокрема для подальшого аналізу механізмів художньої репрезентації ідентичності в міжкультурному контексті. Висновки роботи можуть бути застосовані у викладанні теорії художнього перекладу, вивченні особливостей мовної адаптації літературних текстів, розробці стратегій перекладу, що зберігають семантичну і стилістичну специфіку оригіналу.

Методологічну основу дослідження становлять сучасні концепції ідентичності, літературної та культурної наративності, теоретичні підходи до художнього перекладу. Аналіз здійснюється на перетині літературознавчих, психолінгвістичних і перекладознавчих студій, що дозволяє розглядати

ідентичність як складний багаторівневий феномен, представлений у мовленні, текстовій структурі та культурному контексті.

Методи вирішення поставлених завдань. Для вирішення поставлених завдань застосовано текстуальний та порівняльний аналіз, що досліджує особливості конструювання ідентичності в оригінальному тексті та його перекладі. Лінгвостилістичний підхід виявляє засоби мовного вираження ідентифікаційних процесів, емпіричний аналіз рецептивних особливостей перекладу оцінює його відповідність смисловим і стилістичним маркерам оригіналу.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків, резюме та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

1.1. Поняття власної ідентичності у сучасній гуманітарній науці

Питання ідентичності набуло значної уваги в аналітичній філософії в останні роки. Початковий інтерес до цієї теми виявили Й. Гейлі, П. Грайс, С. Шумейкер та Д. Віггінс, які прагнули дослідити локкіанську концепцію ідентичності, використовуючи методи концептуального аналізу. Згодом коло дослідників, що займалися цією проблематикою, суттєво розширилося, і в 1960-х роках сформувався напрям неолоккіанства. Його представники зосередилися на переосмисленні та розвитку локкіанського підходу до особистісної ідентичності, враховуючи досягнення сучасної філософії.

Основною ідеєю неолоккіанства стала теза про те, що ідентичність особистості ґрунтується на безперервності свідомості у часі. У межах цього підходу активно дискутуються критерії ідентичності, зокрема питання про те, чи зводиться ідентичність виключно до свідомості, чи все ж таки враховуються фізичні характеристики, такі як просторово-часова протяжність. У ході цих дискусій до проблематики долучився Е. Олсон, який запропонував матеріалістичну інтерпретацію особистісної ідентичності. На його думку, особистість слід розглядати не лише крізь призму свідомості, а передусім як біологічне явище.

Е. Олсон стверджував, що особистість є лише однією з фаз існування людини, яка не обов'язково є найдовшою чи найважливішою. Він виокремив кілька стадій життєвого циклу: доособистісну, особистісну та потенційну післяособистісну. Відповідно, оскільки особистість не охоплює весь життєвий шлях індивіда, доцільніше говорити не про ідентичність особистості, а про ідентичність людини загалом. Ключовим критерієм незмінності індивіда Е. Олсон вважав його приналежність до людського виду як біологічної істоти [Olson]. Цей підхід, запропонований Е. Олсоном, отримав назву анімалізм.

Попри відмінності між підходом Е. Олсона та концепціями С. Шумейкера, Д. Вігінса й інших мислителів, анімалісти та неолоккіанці трактували проблему ідентичності в межах онтологічного дискурсу. Однак у 1980-х роках Д. Парфіт запропонував інший підхід, перенісши це питання у сферу етики, що сприяло виникненню нового напрямку досліджень – нормативного, або етичного [Parfit]. Якщо онтологічний підхід зосереджується на визначенні критеріїв ідентичності та побудові моделей безперервності особистості в часі, то нормативний напрям зосереджений на питаннях відповідальності та морального обов'язку, розглядаючи їх крізь призму особистісної ідентичності.

Ще одним ключовим підходом у дослідженні ідентичності особистості є нарративний підхід, який акцентує увагу на тому, що ідентичність формується та підтримується через наратив – автобіографічну історію, яка інтегрує різні аспекти особистого досвіду. З одного боку, цей підхід спирається на онтологічні засади, зокрема на ідею єдності Я та безперервності свідомості як необхідної умови ідентичності. З іншого боку, він перетинається з нормативним підходом, оскільки досліджує механізми відтворення ідентичності, роль обов'язку в її становленні та вплив цінностей на формування життєвого наративу.

Прикладом нарративного підходу є концепція М. Шехтман, яка досліджує проблему безперервності свідомості та пояснює механізм формування ідентичності через категорію відповідальності, що наближує її концепцію до нормативного напрямку. Свою теорію вона називає «погляд особистого життя» (*the personal life view*) [Schechtman, с. 110].

Однак проблема ідентичності особистості активно досліджується не лише у філософії, а й у психології та соціології. У межах психологічного дискурсу одним із перших це питання порушив В. Джеймс, який у своїй праці «Принципи психології» розглядав ідентичність крізь призму потоку свідомості. Він поставив фундаментальне запитання: якщо свідомість є потоком, що складається з окремих, якісно та кількісно різних думок, то чому людина сприймає себе як ту саму особистість упродовж тривалого часу? [James, с. 331].

Після В. Джеймса до проблеми ідентичності у психології зверталися дослідники Ч. Кулі, Е. Еріксон, К. Роджерс та інші. У 1970-х роках поняття особистісної ідентичності набуло значної уваги в соціальній психології. Зокрема, Г. Таджфел і Дж. Тернер аналізували її як ключовий фактор формування міжгрупової дискримінації. Актуальність цього напряму підтверджує публікація у 2011 році двотомного довідника з досліджень ідентичності у психології у видавництві «Springer» [Handbook]. Відтоді кількість наукових публікацій з цієї теми продовжує зростати, що свідчить про її важливість для академічної спільноти.

У філософії ідентичність розглядається як відношення тотожності між різними етапами існування особистості або між складовими Я. Один із найвідоміших прикладів такого підходу ілюструє класичний уявний експеримент Т. Ріда про хлопця, офіцера та генерала [Рід, с. 157–158].

Уявімо, що є чоловік, якого в дитинстві неодноразово карали за витівки. Згодом він став офіцером і, проявивши мужність у бою, захопив прапор ворога. У цей момент він пригадав випадок зі свого дитинства, коли був покараний за крадіжку фруктів у чужому саду. Пізніше вже у похилому віці цей офіцер став генералом. Будучи генералом, він пам'ятав про події часів своєї служби офіцером, зокрема момент захоплення прапора, але не міг пригадати покарання за крадіжку фруктів у дитинстві.

На основі цього прикладу Т. Рід демонструє, що ідентичність є відношенням тотожності між різними етапами існування людини: хлопець, офіцер і генерал. Якщо на певному етапі життя особистість усвідомлює себе тим, хто здійснював дії на попередньому етапі, між цими етапами встановлюється зв'язок ідентичності.

Оскільки ідентичність розглядається як відношення рівності, вона підпорядковується властивостям рефлексивності, симетричності та транзитивності. Рефлексивність означає, що особистість на кожному етапі існування залишається тотожною самій собі: хлопець є тим самим хлопцем, офіцер – тим самим офіцером, а генерал – тим самим генералом у межах

відповідного періоду. Симетричність полягає в тому, що якщо два етапи буття (наприклад, офіцер і хлопець) вважаються тотожними, то це відношення працює в обох напрямках: офіцер є тим самим індивідом, що й хлопець, і навпаки. Транзитивність передбачає, що якщо хлопець є тотожним офіцеру, а офіцер – генералу, то автоматично впливає, що генерал є тим самим індивідом, що й хлопець.

Д. Льюїс розвиває цю ідею, стверджуючи, що ідентичність – це відношення, яке не допускає градацій рівності [Lewis, с. 146]. Тобто вона або зберігається між етапами існування особистості, або втрачається повністю. Саме це й намагався довести Т. Рід у своєму експерименті.

У соціології проблема ідентичності отримала розвиток дещо пізніше, ніж у психології. Дж. Мід розглянув це питання у книзі «Розум, Я і суспільство» (1934), проте не використовував термін *identity*, віддаючи перевагу поняттю *Self* (Я, самість) []. Одним із перших соціологів, який почав активно застосовувати термін *identity*, був представник Чиказької школи І. Гофман. Хоча він не присвятив ідентичності окремої монографії, ця тема пронизує його ключові роботи: «Презентація себе у повсякденному житті» (1956), «Стигма» (1963) та «Ритуали взаємодії» (1967) [Goffman]. Надалі теорія ідентичності розвивалася у працях Ш. Страйкера, П. Берка, Дж. Маккола, Дж. Сімонса та інших дослідників.

Попри можливі розбіжності, соціологічні та психологічні концепції зближуються в трактуванні ідентичності як результату ототожнення індивіда з певною соціальною роллю або групою. Таким чином, у науковому дискурсі поступово відбувається зсув від локкіанського розуміння ідентичності як тотожності особистості самій собі в часі до її інтерпретації крізь призму ототожнення з іншими.

Соціальна ідентичність – це сукупність уявлень про належність особистості до певної соціальної групи. Вона формується через процес ідентифікації, тобто ототожнення індивіда з групою. Соціальна ідентичність є образом у свідомості, що виникає внаслідок встановлення подібності між

індивідом і групою на основі спільних характеристик. Важливо зазначити, що вона не є самою подібністю, а лише її відображенням у свідомості індивіда.

Ідентичність є динамічним і багатошаровим феноменом, який охоплює онтологічний, соціальний, психологічний та культурний виміри. Вона не є сталою, а формується в процесі взаємодії особистості з суспільством, мовою та культурою. У сучасному гуманітарному дискурсі ідентичність трактується як процес, що залежить від контексту, історичних обставин та індивідуального досвіду.

1.2. Художній твір як засіб відображення пошуків ідентичності в літературі ХХ–ХХІ століття

Друга світова війна спричинила глибокі соціально-психологічні зміни, які мали далекосяжні наслідки для європейського та світового суспільства. Масштабні людські втрати, фізичні й моральні травми, руйнування традиційних соціальних структур змусили людину переосмислити власне місце у світі. Одним із ключових викликів стало питання ідентичності: хто ми є після пережитих катастроф, як війна змінила уявлення про самих себе, яку роль відіграють національна, соціальна й гендерна ідентичності у новій реальності.

Повоєнна доба принесла із собою фізичне відновлення та інтелектуальну кризу. Людина опинилася в ситуації екзистенційного вакууму, коли традиційні наративи втратили свою легітимність. Звідси випливає піднесення нових філософських і мистецьких напрямів, зокрема екзистенціалізму та постмодернізму, які стали своєрідною відповіддю на хаос і невизначеність [лук'янець]. У літературі ХХ століття письменники дедалі частіше зверталися до тем самотності, втрати сенсу життя, внутрішнього роздвоєння особистості та соціальної відчуженості.

Постмодернізм як літературний напрям сформувався у другій половині ХХ століття, ставши своєрідною відповіддю на світоглядну кризу, спричинену катаклізмами Другої світової війни, Голокостом, атомною загрозою та подальшими соціально-політичними трансформаціями. Людина постмодерну –

це особистість, що втратила стабільну опору у світі, її ідентичність є фрагментованою, а пошук власного «Я» відбувається у лабіринтах множинних реальностей [енциклопедія, с. 52].

Постмодерністські автори відмовляються від традиційних сюжетних структур і чітко окреслених персонажів, натомість експериментують із формою, зміщуючи художню і документальну реальність, піддаючи сумніву будь-які великі наративи. Ця література сповнена іронії, гри з текстом та самоусвідомленням твору як симулякру – відображення без реального першообразу.

У літературі проблема розмитої ідентичності яскраво проявилася в романах Італо Кальвіно, зокрема в «Якщо подорожній однієї зимової ночі», де головний герой постійно змінює перспективу читача, ідентифікуючи себе з різними оповідачами [Кальвіно]. Це відображає кризу суб'єктивності у світі, де реальність постійно змінюється й немає стабільних точок опори.

Іншим знаковим автором є Мілан Кундера, який у романі «Нестерпна легкість буття» досліджує проблему втрати цілісної особистості в умовах тоталітаризму та еміграції [кундера]. Його герої змушені конструювати власну ідентичність, балансуючи між минулим, ідеологічним тиском і бажанням зберегти власну індивідуальність.

У романі Патріка Зюскінда «Парфуми» головний герой Гренуй, позбавлений запаху, буквально не має ідентичності, він є пустотою, яка заповнюється лише тоді, коли створює аромати [зюскінд]. Це метафора людини постмодерну, яка існує лише в контексті створених нею образів, а не як незалежна особистість.

Окремим і значущим аспектом пошуків ідентичності у XX–XXI столітті стало феміністичне переосмислення ролі жінки в суспільстві. Після Другої світової війни значна кількість жінок змушена була взяти на себе економічні й соціальні функції, які раніше вважалися суто чоловічими. Вони працювали на заводах, служили в армії, ставали активними учасницями політичного та громадського життя. Проте після завершення війни жінки знову зіткнулися з

тиском повернення до традиційних ролей, що викликало внутрішній конфлікт між новими можливостями самореалізації та суспільними очікуваннями.

Початком цього напрямку, а також джерелом концептів, які й досі залишаються актуальними, стала праця «Друга стаття» Сімони де Бовуар [Бовуар]. Ідеї французької мислительки стали підґрунтям для подальшого розвитку жіночих студій, що досліджують впливи технонаукової культури на формування жіночої ідентичності. До представників цього напрямку належать такі дослідники й дослідниці, як Е. Кеплен [Кеплен], У. Кендес і Д. Зіммерман [Кендес] та інші.

Вагомий теоретичний внесок у становлення гендерної проблематики зробила Сімона де Бовуар, представниця екзистенційного фемінізму, яку вважають однією з основоположниць цього напрямку. У своїй знаковій праці «Друга стаття» вона зазначала: «Ані гормони, ані таємні інстинкти не визначають жіночої природи, жіночої суті, все залежить від того, як відчуває себе жінка; як вона, відштовхуючись від сприйняття оточення, ставиться до свого тіла, яким є її світосприйняття» [Бовуар, с. 302].

Одна з центральних тез С. Бовуар полягає в тому, що жіночність не є природно заданою, а формується під впливом суспільних норм і культурних очікувань. Ця ідея стала основоположною для феміністичної думки. Попри критику патріархальних структур у своїй книзі, Бовуар також висловлює вдячність тим чоловікам, які сприяли поширенню ідей рівності статей і підтримували емансипацію жінок.

Представниці жіночих студій аналізують ідентичності, що жорстко обмежуються соціальними режимами, які визначають взаємну ідентифікацію та самоідентифікацію індивідів через їхню належність до певних соціальних груп. Дослідниці прагнуть трансформувати ці ідентичності, піддавати сумніву усталені сексуальні категорії та їхню нормативність.

Ю. Крістева [Крістева] та Е. Сіксу [Sixous] створили теоретичні тексти, в яких дискурси виходять за межі ієрархічного впорядкування, а традиційні бінарні опозиції зазнають розмиття. Так, аналізуючи конструкт «чоловік –

жінка», Ю. Крістева здійснює його постструктуралістську деконструкцію. У праці «Полілог» вона зазначає: «...Жінкою не можна бути, бо жінка – це те, що навіть не доходить до буття, <...> не репрезентується, те, що не висловлюється, лишаючись поза межами номінацій та ідеологій» [Крістева, с. 456].

Ця теза підкреслює сконструйованість поняття «жінка», яке не має онтологічного підґрунтя та існує лише як опозиція до чоловічого. Усвідомлення штучності цього конструкту приводить дослідницю до висновку, що він історично мінливий і підвладний трансформаціям.

У постмодерністській літературі авторки і автори руйнують усталені гендерні стереотипи, піддаючи деконструкції традиційні жіночі образи. Виникають жіночі персонажі, які протистоять патріархальному суспільству, здійснюють власні пошуки сенсу та ідентичності в умовах соціального тиску або кризових ситуацій.

1.3. Переклад як спосіб відтворення національної та культурної ідентичності

Переклад виконує одну з ключових ролей у процесі формування національної та культурної ідентичності, оскільки сприяє міжкультурному діалогу, забезпечує обмін літературними традиціями та допомагає осмислювати власну культурну самобутність. Згідно з сучасними підходами у перекладознавстві, художній переклад розглядається як засіб відтворення культурного простору, що забезпечує збереження та розвиток національної ідентичності [Ляшенко, с. 169].

Переклад завжди відігравав значну роль у становленні національних мов і літератур. Українське перекладознавство акцентує увагу на тому, що художній переклад сприяв конструюванню національної ідентичності через адаптацію та інтеграцію культурних кодів [Чередниченко, с. 5]. Особливу роль у цьому процесі відіграє функція трансферу, яка забезпечує перехід елементів культури з одного середовища в інше, що дозволяє адаптувати чужомовні культурні явища у національному контексті [Bachmann-Medick, с. 26]. Як зазначає О.

Чередниченко, художній переклад має не лише когнітивну й естетичну функції, але й націєтворчу, оскільки формує канон національної літератури та підтримує мовну ідентичність [чередниченко, с. 8].

Однією з центральних характеристик перекладу є його здатність передавати та зберігати культурну пам'ять. Він слугує своєрідним медіатором між минулим і сучасним, зберігаючи та трансформуючи культурні традиції в процесі адаптації іншомовних текстів. На думку О. Павленка, художній переклад є засобом не лише передачі змісту, але й збереження глибоких культурних пластів, які стають частиною національного літературного надбання [павленко, с. 178].

Переклад виконує функцію культурного оновлення. Запозичуючи нові жанрові форми, стилістичні прийоми та художні засоби, він збагачує національну культуру та забезпечує її розвиток у контексті світових тенденцій [ребрій, с. 33]. У цьому аспекті переклад виконує роль активного елемента літературної полісистеми, яка адаптує та модифікує іншомовні зразки відповідно до власних культурних потреб [наливайко, с. 5-6].

Більше того, переклад часто слугує засобом протидії культурному та мовному впливу більш потужних націй. У випадках, коли національна культура знаходиться під загрозою асиміляції, художній переклад стає своєрідним механізмом її захисту та збереження ідентичності [ляшенко, с. 172]. Наприклад, у періоди утисків української мови переклади європейських класиків українською сприяли підтриманню культурної самобутності, навіть коли власна літературна традиція зазнавала утисків.

Сучасна модель культурного простору передбачає його багаторівневу структуру, у якій переклад виконує роль зв'язкового елемента між різними ідентичностями. У полісферичній моделі культурного простору, запропонованій О. Гриценком, художній переклад виступає як засіб створення нових публічних сфер, що об'єднують тексти культури, їхніх авторів, перекладачів та читачів у межах спільних комунікаційних процесів [гриценко, с. 67].

У цьому контексті важливим є поняття дискурсивної ідентичності, що формується у процесі адаптації та сприйняття перекладних текстів. Зокрема, через переклад іноземні твори набувають нової ідентичності в культурі-реципієнті, оскільки їхня інтерпретація відбувається відповідно до національних літературних і культурних традицій [гриценко, с. 74].

Переклад – важливий інструмент зміцнення мовної політики країни. Уряди та культурні інституції часто використовують перекладну літературу як механізм збереження мовного різноманіття та популяризації рідної мови у різних суспільних групах [чижевський, с. 35].

Переклад залишається важливим механізмом культурної трансформації та адаптації, що сприяє збереженню й оновленню національної ідентичності. У подальших дослідженнях доцільно зосередити увагу на специфіці сприйняття перекладних текстів у різних публічних сферах та на їхньому впливі на національну літературу. Крім того, варто розглянути питання про роль перекладу в умовах глобалізації, коли зростає значення міжкультурного діалогу та формування полікультурних ідентичностей.

Важливим аспектом є питання взаємодії національної та світової культури через художній переклад. Адже саме через переклади національні літератури отримують можливість виходу на міжнародний рівень, стаючи частиною світового культурного процесу.

Висновки до розділу 1

Ідентичність – це динамічний і багатошаровий феномен, що охоплює онтологічний, соціальний, психологічний і культурний виміри. Вона не є фіксованою величиною, а формується та змінюється у процесі взаємодії особистості з суспільством, мовою та культурним середовищем. У сучасному гуманітарному дискурсі ідентичність розглядається як процесуальне явище, що залежить від контексту, історичних обставин та індивідуального досвіду.

Художня література ХХ–ХХІ століття віддзеркалює кризу ідентичності, спричинену глобальними соціальними змінами, війнами та технологічним

прогресом. Постмодерністські твори, розмиття традиційних наративів та гендерні трансформації свідчать про те, що пошук власного «Я» стає складнішим, а ототожнення з групою – умовним і варіативним.

Переклад відіграє важливу роль у процесі збереження та трансформації ідентичності, виступаючи не лише засобом міжкультурного спілкування, а й механізмом адаптації культурних кодів. Він може змінювати акценти, посилювати або згладжувати певні ідентифікаційні маркери, що особливо важливо для літератури, де мовна рефлексія є ключовою частиною самоусвідомлення героїв.

Отже, ідентичність – це не статична характеристика, а постійний процес вибудови, зміни та осмислення себе у світі, що знаходить своє відображення як у художньому тексті, так і в його перекладі.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТЕЙ ВІДОБРАЖЕННЯ ВЛАСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ГОЛОВНИХ ГЕРОЇВ У РОМАНІ ШАНТАЛЬ ГАРАН «NATALIA»

2.1. Особливості зображення кризи ідентичності головних героїв

Криза ідентичності є ключовою темою в романі, що пронизує життя головних героїв, зумовлюючи їхні вчинки та внутрішні переживання. Через складну динаміку взаємин, особистих травм та пошуків відповідей вони намагаються зрозуміти власну сутність, розібратися в минулому й знайти місце у світі, що постійно змінюється.

Жанна є одним із найяскравіших прикладів персонажів, що стикаються з кризою ідентичності. Її дитинство позначене емоційною віддаленістю матері, що залишило глибоку рану у її внутрішньому світі. Після смерті матері ця порожнеча не зникає, а лише загострюється:

«La crise identitaire de l'adolescence les avait constamment éloignés, et la mort prématurée de leur mère avait scellé l'impossibilité de rapprochement. La prise de conscience de ce fait provoquait une douleur physique» []. – Підліткова криза ідентичності постійно розводила їх по різні боки, а передчасна смерть матері підписала неможливість зближення. Усвідомлення цього факту спричиняло фізичний біль []. Перекладачці Ганні Залевській вдалося передати зміст цього уривка майже слово в слово, хоча розмовний варіант виразу *avait scellé l'impossibilité de rapprochement* – підписала неможливість зближення доцільніше було б відтворити літературною мовою: *зробила неможливим зближення або прирекла можливість зближення*. Дієслово *sceller*, яке використала письменниця, – дуже сильне, воно означає накласти печатку, засвідчити офіційно, і в даному контексті воно відсилає до біблійної істини з Книги мудрості Соломона, де йдеться про те, що нема повернення від смерті – *le sceau est apposé*, іменник *sceau* чи *scel*, а також похідне дієслово *sceller* засвідчує незворотність якоїсь події. В книжці «Наталія» воно вжите в значенні безповоротності втрати. Віртуальним персонажем роману Шанталь Гаран є

постійна присутність смерті і болю, які спричинила війна, тому при перекладі таких складових тексту важливо такі вирази відтворювати належним чином, мова про відкриття, які не лише допомагають розібратися в собі, а й спричинюють фізичний біль, *une douleur physique*, якраз на цьому наголошує героїня.

Її потреба в материнській фігурі змушує її проєктувати свої очікування на Наталію, намагаючись у цій жінці знайти те, чого їй бракувало у стосунках із матір'ю:

«Jeanne commençait à comprendre que, dans cette relation, elle avait involontairement cultivé une vision étrange du lien mère-fille. Cela s'était imposé de soi-même, sans intention explicite. Ce désir avait tracé son chemin en toute inconscience, surgissant des manques invisibles qu'elle découvrait en elle avec étonnement. Depuis qu'elle fréquentait Natalia, Jeanne pensait de plus en plus souvent à sa propre mère.» [21] – Жанна почала усвідомлювати, що в цих стосунках вона мимоволі культивувала химерну ідею стосунків мати-дочка. Так сталося саме собою, без прямого умислу. Це бажання проторувало собі шлях абсолютно несвідомо, проростаючи з душевних пробілів, які вона з подивом виявила в собі. Від часу спілкування з Наталією, Жанна все частіше думала про матір [2].

Це свідчить про її прагнення завершити емоційно незавершений цикл, але також демонструє її невпевненість у власній автономності та особистій цілісності. На наш погляд іменник *manques*, пробіли, варто було б перекласти як *втрати*, тому що в даному уривку мова саме про болючі особисті відкриття дорослої жінки, які вона переживає, допомагаючи іншим вирішити такі самі серйозні проблеми.

Жанна також постійно відчуває розрив між власним внутрішнім «я» та тим, що очікує від неї оточення. Вона розривається між бажанням відповідати чужим очікуванням і пошуками власної правди. Це внутрішнє протистояння між нав'язаними соціальними ролями і справжніми почуттями є одним із найвиразніших аспектів її кризи ідентичності.

Жанна, на відміну від інших героїв, постійно намагається знайти зовнішню точку опори для визначення себе. Вона не лише шукає в Наталії материнську фігуру, але й намагається адаптувати власну ідентичність під обставини, що змінюються, що лише посилює її внутрішній дискомфорт. Її криза не має конкретної розв'язки, оскільки вона не може визначити, ким вона є поза відносинами з іншими людьми.

Толлеф, інший центральний персонаж, стикається з кризою ідентичності через несподіване відкриття власного походження. До цього моменту він жив у переконанні, що його ідентичність укорінена в певних уявленнях про себе та своє минуле. Проте одне слово – «полячка» – змушує його поставити під сумнів усе, що він знав про себе:

«De nouvelles images surgissaient dans son esprit, donnant à toute son existence passée des nuances inédites. Se chercher une nouvelle identité à cet âge-là aurait de quoi désorienter n'importe qui!» [21] – Перед його розумом поставали нові образи та картинки. Усе попереднє життя оповилося незвичними відтінками. Необхідність шукати нову ідентичність в такому віці кого хочеш зіб'є з пантелику! [2] Ми вважаємо, що при перекладі наведеного уривку допущені окремі неточності: дієприкметник *inédit* означає *неуявний, невідомий, недосліджений*, тоді як перекладачка відтворила його як незвичний – Толлеф опинився перед екзистенційним проваллям – він не знає, ХТО він, на чому далі по тексту наголошує авторка роману. Розмовного виразу «зіб'є з пантелику» нема в оригіналі, там вжито дієслово *désorientue*, наш варіант: *позбавить спокою* чи *зіб'є з ніг*.

«Polonaise... Stupéfiant comme un simple mot pouvait bouleverser la perspective de toute une vie ! Il ne savait plus qui il était.» [21] – Полячка... Просто приголомшливо, як одне маленьке слово спромоглося так змінити перспективу цілого життя! Він більше не знав, хто він є [2]. Дієслово *bouleverser* означає *вразити, приголомшити, перевернути*, хоча вживання підсилювальної частки *так* сенсу речення не спотворює. Ми пропонуємо: *Вражаюче, як одне просте*

слово могло так перевернути усе життя. Якщо авторський текст дозволяє перекладати його слово в слово, не варто нехтувати такою нагодою.

До цього моменту його життя будувалося на відчутті стабільності, проте раптове відкриття змушує його сумніватися в усьому, що він знав про себе.

Толлеф походить із родини, яка завжди цінувала традиції та історію предків. Його батько – людина строгих моральних принципів, яка не схвалювала будь-яких відхилень від встановленого порядку. Мати ж, навпаки, була м'якшою, намагалася підтримати Толлефа у його пошуках, проте й сама залишалася заручницею суспільних норм. Після відкриття правди про своє походження Толлеф зіштовхується не лише з кризою ідентичності, а й з розривом між власним уявленням про сім'ю та реальністю. Він починає ставити собі питання: чи може він вважати себе тим, ким виховали його батьки, якщо тепер знає про інше коріння?

«Il avait vécu ses soixante-trois premières années en se considérant maître de son destin. Il avait délibérément choisi de prendre de la vie ce qu'elle pouvait lui offrir, sans jamais tenter d'imaginer ce qu'elle aurait pu être si le cours des événements avait été différent.» [21] – Він прожив перші шістдесят три роки життя, вважаючи себе хазяїном власної долі. Він свідомо вирішив узяти від життя те, що воно могло йому дати, і навіть не намагався уявити, яким було б його існування, якби трапилося те чи інше [2].

Пошуки власного походження приводять Толлефа до ще одного відкриття: його справжня мати, ймовірно, була єврейкою. Ця інформація стає для нього потрясінням, адже протягом усього життя він ідентифікував себе як норвежця. В архівних документах він знаходить згадки про те, що його мати носила прізвище Куртц, що могло свідчити про її єврейське походження. Він починає аналізувати цю можливість і поступово приходять до усвідомлення, що його родинна історія значно складніша, ніж він собі уявляв.

Наталія, яка знала цю правду, приховувала її від Толлефа, вважаючи, що це може заподіяти йому біль:

«*Selon sa propre compréhension des choses, Natalia était convaincue que ce secret pouvait nuire à Tollef. Pour elle, le silence était la meilleure façon de le protéger*» [21]. – З позицій власного розуміння речей, Наталія була впевнена, що ця таємниця може заподіяти Толлефу зло. Для неї мовчанка була найліпшим способом його захистити [2]. Даний фрагмент перекладений згідно з тим емоційним навантаженням, яке в нього заклала письменниця, лаконічно і точно: страх героїні базувався на історичних обставинах та її власному досвіді, адже вона добре усвідомлювала, що належність до єврейської громади могла бути небезпечною. Її спроби стерти цей слід зі своєї історії мали на меті не лише самозахист, а й захист її сина.

Для Толлефа ця новина стає ще одним поштовхом до внутрішньої боротьби. Він розуміє, що ідентичність – це не щось постійне й незмінне, а радше складний конструкт, що складається з багатьох елементів. Він намагається розгадати власне минуле, але стикається з нестачею інформації. Документи, які він знаходить, лише підсилюють його сумніви, адже вони містять суперечливі деталі: «*En apprenant que son véritable nom était Kurtz, il en avait sans doute conclu qu'elle était allemande.*» [21] – Дізнавшись, що її справжнє ім'я було Куртц, він, напевно, зробив висновок, що вона німкеня». Проте сам факт зміни імені та спроби Наталії приховати своє коріння змушують його замислитися над глибшим підтекстом цієї ситуації [2]. Переклад вимагає уточнення, вираз *sans doute*, поза сумнівами, не виражає невпевненості, як це відтворено в перекладі. Ми пропонуємо перекласти це речення: *він, поза сумнівами, дійшов висновку, що вона була німкеню.*

Окрім проблеми походження, Толлеф також зіштовхується з особистою трагедією, яка накладає додатковий відбиток на його кризу ідентичності – він дізнається, що в нього була донька, про існування якої він не знав. Біргіт, його колишня кохана, приховала цю інформацію на довгі роки, і лише через десятиліття Толлеф дізнається правду.

«*L'aveu de Birgit le contraignait à repenser toute son existence, réduisant en poussière les certitudes qu'il avait soigneusement bâties. Il lui était impossible de*

remettre ses pensées en ordre.» [21] – Зізнання Біргіт примушувало його до переосмислення всього життя, у повітря злетіли всі виплекані ним уявлення про світ. Йому не вдавалося зібрати думки до якоїсь притомної купи. [2]

Ця подія не лише поглибила його самотність, а й поставила перед ним питання: хто він тепер, коли його спогади про молодість виявилися неповними, а його батьківство – нереалізованим? Він ніколи не бачив свою доньку, не мав змоги виховати її, а тепер це знання стало ще одним важким вантажем на його душі.

Толлеф поступово усвідомлює, що його криза не стосується лише національної ідентичності, а й особистого вибору. Він не тільки переглядає своє походження, а й намагається зрозуміти, чи залежить його самовизначення від минулого, чи він може самостійно визначити, ким хоче бути. Це питання, що пронизує всю його сюжетну лінію, залишається відкритим, оскільки він ще не знайшов остаточної відповіді.

Не менш складною є ідентифікаційна криза Наталії – ще одного центрального персонажа. Її історія відрізняється від переживань Толлефа, оскільки її боротьба відбувається не з відкриттям нового, а з необхідністю прийняти минуле. Протягом усього життя Наталія прагнула відмежуватися від того, що залишило глибокий відбиток на її психіці. Вона вважає, що якщо достатньо довго не згадувати про минуле, воно зникне, проте її внутрішній конфлікт показує, що це не так.

Сімейна історія Наталії – це ще один важливий елемент її ідентифікаційної кризи. Вона народилася у складні часи, коли суспільні зміни та особисті трагедії наклали відбиток на її дитинство. Її батько був людиною, яка не могла висловлювати свої почуття, а мати, хоча й любила її, не змогла дати їй достатньо підтримки через власні переживання. Наталія завжди почувалася чужою у власній сім'ї, що призвело до її прагнення дистанціюватися від минулого. Її спроби приховати певні аспекти своєї історії пояснюються бажанням уникнути болючих спогадів.

Минуле Наталії є болючим, вона намагається витіснити його з пам'яті, проте розуміє, що це неможливо:

« Elle se redressa, lança à nouveau un regard furieux à la vieille femme froissée qui se reflétait devant elle, puis, soudain, prit sa décision. Elle raconterait tout à Jeanne... quand le moment serait venu.» [21] – Вона випросталася, знову кинула гнівний погляд на пом'яту бабцю, що віддзеркалювалася перед нею, і раптом прийняла рішення. Вона розповість Жанні... коли настане слухна мить [2]. Слово «віддзеркалювалася» краще відтворити: «яку бачила в дзеркалі», аби зберегти нейтральне звучання дієслова *se reflétait*, решта перекладено дослівно.

Наталія не хоче зіштовхнутися з правдою, адже це означатиме прийняти себе такою, якою вона є, а не такою, якою прагнула бути. Її боротьба – це боротьба з пам'яттю, минулим і бажанням контролювати свою історію.

Її криза ідентичності також проявляється у страху перед власною слабкістю: Її власне минуле – це темний куточок, який краще не відкривати. Вона хотіла б переконати себе, що воно не має значення, але воно завжди повертається у її снах.

«Elle n'avait aucune envie qu'on lui dicte à quelle page ouvrir le livre de son histoire. Elle se réservait le droit d'en polir la fin. Pourtant, elle baissait sa garde et se laissait aller à évoquer certains épisodes du passé, inconsciente du fait que ces souvenirs entraînaient inévitablement des questions. Et ces maladresses exigeaient des explications que Natalia n'avait aucune intention de fournir.» [21] – Дуже не хочеться, щоб хтось їй наказував коли й на якій сторінці розгортати книжку своєї історії. Вона залишала за собою право відшліфувати кінець цього твору. Проте втрачала звичну обережність і згадувала деякі епізоди минулого, не усвідомлюючи, що вслід за цими згадками неминуче йдуть запитання. Подібні промахи вимагали пояснень, давати які Наталія не мала жодного наміру [2].

Вона довго заперечувала минуле, сподіваючись, що це дозволить їй розпочати нове життя, але реальність показує, що прийняття себе є необхідним кроком до внутрішнього спокою.

Криза ідентичності Наталії полягає не лише в прийнятті себе, а й у примиренні з подіями минулого, які вплинули на її становлення. Вона хоче бути людиною, якою вона себе бачить, але минуле вперто нагадує їй, що частина цієї особистості була збудована на запереченні.

Криза ідентичності у романі розкривається через різні аспекти: розрив між очікуваннями та реальністю, боротьбу з минулим і страх перед майбутнім, спробу знайти баланс між тим, ким людина була, і тим, ким вона хоче стати. Це показано через різні покоління та життєві обставини героїв, що дозволяє глибше зрозуміти їхній емоційний стан та мотивацію. Криза ідентичності – це не лише проблема конкретного персонажа, а загальна проблема, що відображає стан суспільства, в якому люди шукають своє місце, прагнучи віднайти власну автентичність у світі, що постійно змінюється.

Таким чином, роман яскраво демонструє, що криза ідентичності є не лише особистою трагедією, але й рушійною силою, яка формує вибір і долю героїв. Через внутрішні конфлікти, пошуки і відкриття вони намагаються вибудувати новий образ себе, навіть якщо цей шлях супроводжується болем і розчаруванням. Герої відчують необхідність знайти власне місце у світі, але їхні пошуки часто призводять до ще більшої невизначеності. Ця боротьба з собою і минулим є центральним мотивом їхнього розвитку.

Роман змушує замислитися над питанням, чи можна повністю подолати кризу ідентичності, чи вона є постійним супутником людини, що трансформується разом із її життям. Він показує, що ідентичність – це не щось сталене, а змінне, що формується під впливом подій, спогадів і нових відкриттів. Таким чином, тема ідентичності у творі є не лише індивідуальною проблемою героїв, а й віддзеркаленням загальнолюдського досвіду пошуку себе у світі, що змінюється.

2.2. Лінгвостилістичні засоби відтворення ідентичності героїв у перекладі

Відтворення ідентичності героїв у перекладі передбачає збереження їхнього стилю мовлення, індивідуальних мовних особливостей та прихованих

підтекстів. У кожного персонажа роману є власний стиль комунікації, який відображає його минуле, емоційний стан, сприйняття світу. Одні герої висловлюються коротко й уривчасто, намагаючись уникнути зайвих емоцій, інші – навпаки, вдаються до довгих, обґрунтованих роздумів, використовуючи складну синтаксичну структуру речень. Це створює додаткові виклики для перекладача, адже необхідно не лише передати зміст, а й відтворити атмосферу діалогів і внутрішніх монологів, зберігаючи індивідуальність кожного героя.

У процесі перекладу роману «Natalia» застосовуються різні перекладацькі стратегії, зокрема стратегія доместикації (прилаштування тексту до культури реципієнта) та форенізації (збереження культурної специфіки оригіналу). Наприклад, у відтворенні внутрішніх монологів Наталії переважає форенізуючий підхід, що дозволяє зберегти її психологічну відстороненість та глибину рефлексії. У перекладі зберігаються складні синтаксичні конструкції, характерні для її мовлення в оригіналі, що сприяє точній передачі її ідентичності як людини, що бореться з власним минулим.

Одним із найскладніших аспектів відтворення мовної ідентичності персонажів є передача стилістичних засобів, які їм властиві, зокрема метафори, символи, порівняння, емоційно забарвлені слова, особливо прикметники та інших виразні елементи, які можуть містити культурну специфіку різних країн. Деякі з них можуть бути зрозумілими лише в межах певного мовного простору, тому перекладачеві доводиться шукати баланс між точністю та адаптацією тексту для носіїв іншої мови.

Образ Наталії в романі має глибокий психологічний та емоційний вимір, що відображається через її мовлення. Автор наділяє її стилістичними особливостями, які віддзеркалюють її внутрішню боротьбу, спроби дистанціюватися від минулого та приховати власні страхи. Перед перекладачем стоїть складне завдання – передати не лише зміст її слів, а й їхню тональність, синтаксичну структуру та приховані підтексти.

Одним із ключових перекладознавчих викликів у відтворенні мовної ідентичності Наталії є збереження її індивідуального стилю, що в оригіналі

виявляється через розщепленість мовлення та прагнення до раціоналізації емоційного досвіду. У перекладі її ідентичність передається передусім через збереження складного синтаксису, лексики з високим ступенем абстракції та відтворення ритму внутрішнього мовлення, що передає її роздвоєність і постійну рефлексію. Типовою особливістю є вживання багатоконпонентних конструкцій і риторичних протиставлень, що рефлексують її внутрішню боротьбу. Наприклад, у фрагменті:

«Pour la plupart des femmes, la naissance d'un enfant est un commencement. Pour elle, c'était une fin. La tâche était accomplie» [21],

героїня використовує короткі парцельовані речення, які вказують на її психологічну ізоляцію та емоційну спустошеність. В українському перекладі:

«Для більшості жінок народження дитини – це початок. Для неї це – кінець. Завдання виконане» [2] збережено синтаксичну структуру, інтонаційні паузи й темп висловлювання, що дозволяє точно передати відчуженість нещасної жінки.

Таким чином, перекладачка дотримується стратегії формального еквівалента, що дозволяє зберегти прагматичну функцію висловлювання.

Перекладач застосовує стратегію форенізації для збереження відчуженого, іноді фрагментарного стилю, який відображає її втрату зв'язку з власною тілесністю та культурною ідентичністю. Замість згладжування складних або незвичних мовних зворотів, у перекладі зберігаються метафоричні конструкції, притаманні авторському стилю, що підсилює ефект «внутрішнього розладу».

Ще одним важливим аспектом є передача риторики самозахисту, яка проявляється у відмові Наталії від відкритої емоційності. В оригіналі це реалізується через модальні конструкції та узагальнено-аналітичну лексику:

«Quoi qu'il en soit, Natalia n'avait jamais douté de l'issue de ce drame» [21].

В українському перекладі:

«Так чи так, Наталія ніколи не мала сумнівів щодо фіналу цієї драми» [2] збережено тон відстороненості та логічного самоконтролю. Перекладачка застосовує помірковану експлікацію («фінал цієї драми» замість потенційно емоційнішого «розв'язка»), що відповідає прагненню героїні уникати

афективних категорій. Такий переклад можна класифікувати як функціонально адекватний, оскільки він зберігає домінуючу комунікативну інтенцію – емоційну стриманість і раціональне осмислення травматичного досвіду.

Перекладач уникає надмірного емоційного забарвлення при відтворенні реплік Наталії, дотримуючись нейтрального, іноді стримано-холодного тону, що відповідає її психологічному стану. Так, емпатичне дистанціювання, що домінує в її мовленні, відтворено через функціональну адекватність — переклад акцентується не лише на словах, а й на інтонаційній структурі, ритмі, розстановці пауз.

Одним із визначальних стилістичних маркерів ідентичності Наталії у романі є метафоричність її мовлення, зокрема у висловлюваннях, пов'язаних з ізоляцією, травматичним досвідом та намаганням витіснити болюче минуле. У перекладознавчому аспекті ці метафори виступають складним викликом, оскільки вони є не лише емоційно маркованими, а й певним чином закодованими.

Так, метафора *«tache noire sur la carte du monde»* [21] у контексті:

«Peu importe ce qui arrivera à ce pays, je l'ai effacé de ma mémoire. Ce n'est plus qu'une tache noire sur la carte du monde»

передає прагнення героїні викреслити частину свого досвіду з особистісної картини світу. В українському перекладі:

«...я її викреслила зі своєї пам'яті, це просто чорна пляма на земній кулі» [2]

дотримано стратегії максимальної семантичної відповідності з опертям на прямий метафоричний еквівалент. Такий підхід дозволяє зберегти асоціативну рамку образу – континент як носій пам'яті – і водночас відтворює прагматичний ефект відчуження. Перекладачка не вдається до доместикації, натомість обирає калькування, що сприяє збереженню ідентифікаційного простору жінки.

Інша метафора – *«l'être humain comme un sanctuaire piégé»* [21] – характеризує людину як заміновану сакральну зону, що одночасно вразлива і небезпечна. В українському перекладі:

«людина як заміноване святилище» [2] використано формально-лінгвістичний

відповідник, що зберігає структуру образу, його культурну насиченість і поетичну напругу. Це демонструє застосування стратегії метафоричної еквівалентності, за якої перекладачка зберігає оригінальний концепт без надмірної адаптації до української мовної картини світу. З погляду передачі ідентичності, це важливо для збереження емоційного регістру героїні як носія травматичного досвіду.

Окрім метафор, у мовленні Наталії спостерігається послідовне уникнення прямої відповідальності, що виражається граматично – через пасивні конструкції або риторично – через еліпсис і заперечення. Наприклад:

«*Rien ne la trouble plus*» [21]

Речення в українському перекладі представлено як:

«*Її вже нічого не турбує*» [2].

Тут збережено структуру інформаційного дистанціювання, проте інтонаційно український варіант має дещо м'якше звучання. Проте прагматична функція залишається стабільною – героїня свідомо емоційно відмежовується.

«*La connaissance de la vérité est surestimée. D'ailleurs, de quelle vérité parle-t-on ?*» [21] – «*Знання правди переоцінене. Та й про яку правду йдеться?*» [2]

У прикладі перекладачка використовує еквіваленти, що точно передають логічну структуру висловлювання, зберігаючи рефлексивну дистанцію. Важливо, що обидва речення у перекладі зберігають ритм, модальність і дискурсивну рамку аналізу замість емоційної реакції. Таким чином, засоби заперечення і риторичне запитання відтворюють комунікативну стратегію уникнення інтимної саморефлексії, що є важливою частиною ідентифікаційного портрета Наталії.

Мовна структура персонажа Наталії у романі ґрунтується на глибокій рефлексивності та стилістичній напруженості, що слугують інструментами відтворення її травматичного досвіду та нестабільної ідентичності. В оригіналі ці характеристики виявляються через багаторівневу метафоричність, еліпсис, епітети та порівняння, які виконують не лише естетичну функцію, а й мають

виразне ідентифікаційне навантаження. У перекладі ці стилістичні маркери мають бути збережені не лише на семантичному, а й на прагматичному рівні, оскільки саме через них конструюється мовний портрет героїні як жінки, що перебуває у стані хронічної невизначеності між минулим і теперішнім.

Особливої уваги заслуговує метафора «*la tyrannie de l'Histoire*», яка структурує ідентичність Наталії як нав'язану, історично детерміновану:

«La menace était venue de quelque chose d'inconnu, presque abstraitement lointain, engendrée par la tyrannie de l'Histoire et ce poids fatal qu'elle portait – le poids d'une femme née sous une étoile funeste» [21] – «...загроза прийшла з якогось невідомого, майже абстрактно далекого, спричиненого тиранією Історії й тим фатальним тягарем, який вона несла на собі – тягарем народженої під нещасливою зіркою жінки» [2].

В українському перекладі успішно передано образний комплекс, у якому історія персоніфікується як репресивна сила. З перекладознавчої точки зору, застосовано прийом прямої метафоричної еквівалентності без редукції або адаптації, що дозволяє зберегти інтертекстуальну глибину та драматичний підтекст.

Метафора «*le poids d'une femme née sous une étoile funeste*», що в перекладі звучить як «*тягарем народженої під нещасливою зіркою жінки*», зберігає свою стилістичну інтенсивність завдяки збереженню синтаксичної структури й поетичного ритму. У цьому випадку перекладачка свідомо уникає доместикації образу на користь формальної відповідності, яка дозволяє відтворити фаталістичний настрій жінки без втрат змістового об'єму. Така стратегія підтримує ідентифікаційний ефект приреченості, що є стрижнем лінгвального самопозиціювання героїні.

Повторне використання метафори «*sanctuaire piégé*» («заміноване святилище») у висловлюванні:

«Je pense que notre thème pourrait s'articuler autour de l'être humain comme un sanctuaire piégé» [21]

знову ж таки перекладається майже дослівно як:

«...людина як заміноване святилище» [2].

У перекладознавчому вимірі ця калька повністю зберігає структурну складність і образну багатозначність, демонструючи стратегію метафоричної транспозиції, що дозволяє зберегти культурний і психологічний підтекст.

Ідентичність Наталії у романі конструюється через мовні образи, що втілюють не лише її психологічний стан, а й особливий комунікативний режим дистанції та приглушеного емоційного резонансу. З погляду перекладознавства, стилістичні засоби на кшталт метафор, епітетів та дескриптивних деталей є ключовими маркерами цієї ідентичності, тому їх точна й функціонально адекватна передача у перекладі є критично важливою.

Вираз «*une statue de marbre*» в репліці є показовим прикладом метафоричної репрезентації емоційної ізоляції героїні:

«*Natalia est une énigme que nous devons déchiffrer. Une statue de marbre, et ce n'est nullement une métaphore*» [21]. – «Наталія – це загадка, яку нам доведеться розгадати. Мармурова статуя, і це зовсім не метафора» [2].

У перекладі збережено формально-структурну відповідність метафоричного вислову. Перекладачка, обравши стратегію повного семантичного еквівалента, не лише зберігає стилістичну фігуру, а й підтримує іронічну рамку зауваження «це зовсім не метафора», яка слугує підтвердженням буквальної замкненості героїні. Таким чином, переклад забезпечує репрезентацію дискурсивної ідентичності через візуальний образ, що підсилює дистанцію Наталії як від світу, так і від самої себе.

Символічне оточення жінки також виконує функцію зовнішньої проєкції її внутрішнього стану. У сцені, де вона споглядає рух повітря на «*rideaux de coton beige*», переклад: «Наталія задумливо стежить за порухами повітря на бежевій бавовняній фіранці» [2] відтворює тонку кольорову та текстурну образність, яка формує атмосферу монотонності та пригніченості. Стратегією тут виступає еквівалентна дескриптивна передача, що не порушує емоційної

інертності сцени – важливої для розуміння героїні як суб’єкта, відчуженого від світу та позбавленого цілеспрямованого руху.

Особливою знаковістю позначене використання слова «*le vide*» («порожнеча»), що в оригіналі з’являється як самостійне фразове утворення, підкреслюючи розрив між мисленням і відчуттям:

«*Aucune pensée en tête. Le vide. Natalia a tout donné...*» [21]. –

«Жодної думки в голові. Порожнеча. Наталія віддала все» [2].

У перекладі збережено еліптичну структуру речення, що сприяє трансляції ефекту внутрішнього вигорання. Це приклад фонетико-синтаксичної кальки, яка відтворює як семантичну, так і ритмічну інтенсивність оригіналу. Таким чином, переклад виконує не лише денотативну, а й експресивно-прагматичну функцію, відтворюючи домінуючу емоційну установку – емоційну апатію, що є ядром ідентичності героїні.

Отже, передача таких стилістичних засобів, як метафора «мармурової статуї», дескриптивна деталь «бежевi фіранки», відбувається з дотриманням принципів функціональної еквівалентності та стилістичної точності. Ці одиниці слугують не лише елементами поетичної мови, а й засобами відображення травматизованої, фрагментованої та захищеної ідентичності Наталії. Завдяки адекватній міжмовній передачі ці маркери зберігають свою роль у конструюванні персонажного образу в культурі-реципієнті.

У мовленні Наталії порівняння виступають потужним засобом вербалізації ідентичності, оскільки в них реалізується її прагнення до злиття з анонімним простором, а також неспроможність адаптуватися до нових культурних і соціальних умов. У перекладознавчій перспективі ці порівняння функціонують як текстові маркери внутрішньої позиції героїні щодо себе й світу, і тому їх точне відтворення є ключовим для збереження її дискурсивного портрета.

Зокрема, в описі навколишнього середовища жінка проектує власну потребу в зникненні та невидимості на пейзаж, що позбавлений будь-яких ідентифікаційних ознак:

«Natalia jeta un regard sur les alentours : une rue paisible, un quartier aux maisons toutes semblables, dans une ville qui n'avait jamais fait la une des journaux. L'idéal de l'anonymat. Une rue sans histoires» [21]. – «Наталія оглянула околиці: спокійна вулиця, квартал зі схожими між собою будинками в місті, яке ніколи не потрапляло до заголовків газет. Ідеал анонімності. Вулиця без історій» [2]

В українському перекладі збережено образний ритм і граматичну побудову, що дозволяє реалізувати ефект метонімічного перенесення ідентичності на простір. Перекладачка застосовує лінійну еквівалентність, не вдаючись до трансформації, що забезпечує точну передачу як емоційного контексту, так і семантичної структури репліки.

Особливої уваги потребує еліпсис як стилістичний і прагматичний засіб, що в мовленні Наталії сигналізує про емоційне вигоряння, внутрішню порожнечу та прагнення відмежуватися від особистих переживань. У фразі: *«Rien ne la trouble plus» [21] → «Її вже нічого не турбує» [2]* збережено структурну компактність, що створює ефект завершеності або навмисної емоційної блокади. Переклад тут оперує прямим синтаксичним відповідником, але з легким зміщенням тональності в бік твердження, що звучить упевненіше, ніж потенційна внутрішня невпевненість у франкомовному оригіналі.

У фрагменті *«Mais non... Aucune pensée en tête. Le vide.» [21]* відтворено як:

«Та де там... Жодної думки в голові. Порожнеча» [2], відчувається високий ступінь емоційної редукації – короткі речення, відсутність логічної зв'язності, численні паузи. Цей уривок є прикладом еліптичного структурування репліки, який дозволяє зобразити когнітивну й емоційну розірваність героїні. Перекладачка зберігає інтонаційний ритм і мовну фрагментацію, що підтримує образ Наталії як жінки, яка втратила доступ до повноцінного внутрішнього мовлення.

Репліка *«Enfin, elle-même» [21]* у контексті сцени самотності Наталії є ключовим стилістичним маркером її амбівалентної ідентичності.:

«Нарешті вона сама!» [2].

У перекладі використано емпатичну пунктуацію (вигук), що підсилює експресивність вислову, проте не нівелює його семантичної багатозначності. Це дозволяє трактувати вислів одночасно як акт полегшення (ізоляція від оточення) та як прояв уразливості перед минулим. Такий підхід демонструє застосування стратегії інтонаційної компенсації, яка балансує між збереженням структури оригіналу та адаптацією до ритміки цільової мови.

У конфліктній сцені з Інгер мовлення Наталії стає фрагментованим, наповненим вигуками та короткими репліками, як-от:

«Par pitié, ne parlez pas de lui comme de 'papa'. C'est ridicule» [21], що в перекладі передано:

«Заради бога, не кажіть про нього як про татка. Це смішно» [2].

Тут перекладачка успішно зберігає прагматичну агресивність мовлення через точну передачу вигуку, синтаксичну уривчастість і прямоту вислову. З погляду міжмовної передачі емоцій, застосовано прямий переклад із емоційною інтенсифікацією, що дозволяє передати зростання внутрішньої напруги героїні.

Окрему увагу в дискурсі Наталії становлять її рефлексивні запитання, які позначені філософічною тональністю та глибокою внутрішньою тривогою:

«Est-il donc impossible de savourer des instants d'insouciance sans que les mauvais souvenirs viennent vous rattraper ?» [21]

Речення в українському перекладі звучить як:

«Невже неможливо насолоджуватися моментами безтурботності так, щоб тебе не доконували погані спогади?» [2].

Тут реалізовано стратегію стилістично-прагматичного еквівалента, що зберігає складну інтонаційну структуру оригіналу та риторичний підтекст. Перекладачка точно відтворює експресивну рефлексивність і загальний тон психологічного виснаження, що є характерним для мовної ідентичності Наталії.

Мовлення Толлефа відзначається високим ступенем варіативності та внутрішньої напруги, що у перекладознавчому аспекті відображає його змінну ідентичність, сформовану на межі стабільного минулого й руйнівних відкриттів. Персонаж, який протягом тривалого часу ототожнював себе з чіткою системою

цінностей і соціального походження, стикається з крахом цього уявного світу. У перекладі надзвичайно важливо не втратити цю динаміку – перехід від внутрішньої зібраності до емоційного дисбалансу.

Одним із найхарактерніших прийомів, що реалізує цю динаміку, є еліпсис – пропуск слів або структурних елементів, який сигналізує про емоційний шок, внутрішній спротив або невимовний біль:

«C'était ma fille. (...) Je ne savais rien. Je le jure.» [21]. – *«То була моя дочка. (...) Я нічого не знав. Присягаюсь»* [2].

Український переклад відтворює структурну переривчастість мовлення через збереження еліптичної паузи. Застосовано прямий синтаксичний відповідник із ритмічною еквівалентністю, що дозволяє передати ступор і розгубленість героя у момент граничного емоційного навантаження. Такий прийом забезпечує прагматичну автентичність репліки, зберігаючи її функцію як засобу експресивного саморозкриття.

Іншим вагомим стилістичним ресурсом у мовленні Толлефа є метафора, що відображає його втрату ідентичності як біографічної, так і культурної:

«Un arbre qui n'existe pas. Comme ce saule !» [21]. – *«Дерево, якого не існує. Як тієї верби!»* [2].

Переклад є концентрованим образом викорінення та онтологічної непевності. Перекладачка зберігає лексичний і семантичний обсяг метафори, не вдаючись до стилістичного згладжування або інтерпретаційної адаптації, що дозволяє відтворити деструктивну образність самосприйняття героя.

Фраза «дерево, якого не існує» несе в собі екзистенційну відмову від ідентичності, а порівняння з вербою – дерево, що асоціюється з гнучкістю, сумом, відчуженістю – додає культурно впізнаваного символізму. Застосована стратегія повного метафоричного збереження дозволяє точно передати стан втрати орієнтирів, у якому перебуває герой. Відсутність необхідності в адаптації образу до цільової культури свідчить про перехресну семантичну прозорість, що полегшує міжмовну передачу ідентифікаційної нестабільності.

У мовленні Толлефа матеріальні об'єкти нерідко набувають символічного значення, слугуючи каталізаторами його внутрішнього конфлікту. Це виявляється, зокрема, у персоніфікації з квитком:

«Ce billet lui brûlait les doigts, mais il n'avait pas pu s'empêcher de l'extraire du tiroir de son bureau et de l'examiner, comme si l'inspection minutieuse du moindre centimètre de ce bout de papier pouvait lui souffler la marche à suivre» [21]. – *«Цей квиток палив йому руки, але він не зміг утриматися від того, щоб витягти його з шухлядки свого столу й роздивитися, немов прискіпливий огляд кожного сантиметра цього папірця здаден був підказати, що йому робити»* [2]

У перекладі успішно відтворено подвійне смислове навантаження персоніфікації. Застосовано пряму лексико-синтаксичну відповідність, що дозволяє зберегти образ як відкритий до інтерпретацій, не втрачаючи при цьому емоційної напруги. Метафора "квиток, що палить руки" сигналізує про амбівалентне ставлення до вибору: прагнення змін і страх перед ними. У перекладі цей образ не піддається розтлумаченню, що відповідає стратегії збереження багатозначності, притаманної оригінальному тексту.

Подібну образну функцію виконує метафора *«le brouillard»* у реченні: *«Il ajouta que la situation d'Albert Müller était enveloppée du même brouillard, pour ainsi dire, que l'histoire de Natalia»* [21]. – *«Він додав, що ситуація з Альбертом Мюллером оповита таким самим, так би мовити, туманом, що й історія Наталії»* [2].

Тут "туман" виступає метафорою епістемологічної невизначеності, пов'язаної як із зовнішнім наративом (незрозуміла ситуація), так і з внутрішнім станом героя (розгубленість, відсутність чітких орієнтирів). Перекладачка відтворює образ за допомогою повного семантичного еквівалента, зберігаючи як атмосферність, так і рефлексивну природу вислову, де "туман" – це і зовнішній, і внутрішній простір невідомого.

Окрім метафор, у мовленні Толлефа важливу роль відіграють епітети, які позначають не стільки фізичні, скільки психоемоційні стани. Наприклад, вираз *«une voix épuisée»* («виснажений голос») сигналізує про його моральне

виснаження, а не лише фізичну втому. Хоча переклад цього епітета безпосередньо не наведений у прикладі, подібна лексика потребує семантичного збереження, оскільки вона виконує функцію емоційного резонатора, що резонує з темним тоном сцени.

Схожу роль виконує дескриптивна деталь «*une lumière tamisée*», яка створює фонову атмосферу приглушеності, ізоляції, самозаглиблення. Вона не є нейтральним описом середовища, а служить паралельною проєкцією внутрішнього стану персонажа, що вимагає в перекладі ретельного збереження стилістичної тональності.

Важливим засобом емоційної передачі є анафора – риторичне повторення, що підсилює афективну функцію мовлення:

«*Je ne savais pas. Je ne savais pas*» [21] → «*Я не знав. Я не знав*» [2]

У вислові збережено рівень повторення, синтаксичну симетрію і ритмічну інтенсивність, що вкрай важливо для відтворення стану афекту та мовного ступору. У перекладі застосовано стратегію повної анафоричної відповідності, яка дозволяє передати ефект когнітивного шоку, що блокує осмислення дійсності.

Таким чином, у перекладі мовлення Толлефа реалізовано стилістично точну та функціонально релевантну трансляцію метафор, епітетів, риторичних повторів і атмосферних деталей, що є інструментами розкриття його фрагментованої ідентичності. Перекладачка послідовно дотримується принципу прагматичного збереження авторського стилю, що забезпечує автентичність психологічного портрета героя у цільовій мові.

2.3. Засоби відображення ідентичності в оригіналі та перекладі: порівняльний аналіз

Проблематика передачі мовної ідентичності персонажів у художньому перекладі постає як важливий аспект інтерпретації тексту. Адже індивідуальний мовний стиль героїв не лише окреслює їхній внутрішній світ, а й слугує основою для побудови міжособистісної взаємодії в наративі. Завдання перекладача полягає не тільки у точному відтворенні змісту, а й у збереженні стилістичної, прагматичної та емоційної своєрідності персонажного мовлення.

Мовлення Наталії в оригіналі відзначається стриманістю, метафоричністю й відчуженістю, що реалізується через синтаксичну парцеляцію, часте використання коротких тверджень і непрямих характеристик. В оригінальному вислові: «*Pour la plupart des femmes, la naissance d'un enfant est un commencement. Pour elle, c'était une fin*» [21] синтаксичне протиставлення виконує функцію емоційного відмежування героїні від нормативної моделі материнства. У перекладі: «*Для більшості жінок народження дитини – це початок. Для неї це – кінець*» [2] збережено структуру фрази, інтонаційний поділ і темп репліки, що дозволяє адекватно передати відчуття втрати та спустошення. Отже, на рівні синтаксису спостерігається структурно-функціональна еквівалентність.

Іншим прикладом глибокого емоційного зсуву є епізод, де Наталія внутрішньо дистанціюється від материнської ідентичності: «*Elle a perdu son enfant. Elle a perdu son mari. Elle s'est perdue*» [21] → «*Вона втратила дитину. Вона втратила чоловіка. Вона втратила себе*» [2]. У цьому фрагменті видно повторювану синтаксичну конструкцію, яка творить ефект наростання втрати, завершуючись граничним самозапереченням. Перекладачка зберігає ритм, аналітичну будову та афективне навантаження вислову, що свідчить про застосування стратегії синтаксичної еквівалентності.

Показовим є також використання символічного синтаксису як засобу стилізації ідентичності. У реченні: «*Elle ne criait pas. Elle ne pleurait pas. Elle*

n'existait pas» [21] → «Вона не кричала. Вона не плакала. Вона не існувала» [2] бачимо повторювану негативну конструкцію, що ілюструє стан виключеності героїні з власного життя. Збереження парцельованої структури та стилістичного напруження в перекладі демонструє прагматичну відповідність перекладацької інтерпретації.

Окрему увагу варто приділити сцені, у якій Наталія мовчки спостерігає за зникненням себе як жінки, як матері, як тілесної істоти. Репліка: «*Elle avait laissé tomber les bras. Elle avait laissé tomber son corps. Elle avait laissé tomber le monde*» [21] у перекладі постає як: «Вона опустила руки. Вона опустила тіло. Вона опустила світ» [2]. Триразова повторювана конструкція із дієсловом *laissé tomber* символізує капітуляцію, втрату контролю над будь-якою сферою життя. Переклад зберігає цей паралелізм та ритм, передаючи внутрішній надлом і відмову від дії, що є ключовим для самосприйняття героїні. У цьому випадку простежується стратегія ритміко-семантичної еквівалентності.

У низці фрагментів Наталія озвучує свою вкоріненість у минулому, зокрема через звернення до спогадів та несформовану ідентичність у теперішньому. Репліка: «*Je ne suis pas en vie. Je suis en mémoire. Je suis ce qui reste après*» [21] → «Я не живу. Я існую в пам'яті. Я – те, що лишається після» [2] — це приклад виведення власної ідентичності за межі дії, буття та тілесності. Український переклад точно передає контурність вислову, ритміку та розділову структуру, зберігаючи стилістичний ефект емоційної «порожнечі». Це свідчить про прагнення до функціонально-прагматичного еквіваленту в перекладі.

Також ідентичність Наталії виявляється через формулу сумніву в достовірності власного досвіду: «*Et si j'avais tout inventé ? Et si rien de tout cela n'avait jamais existé ?*» [21] → «А що, як я все вигадала? Що, як нічого з того й не було?» [2]. Тут ключовим є не лише семантичний зміст, а й синтаксична структура, що імітує рух думки — від гіпотетичної невпевненості до фатального заперечення. Переклад демонструє стилістично-інтонаційну точність і ритмічну відповідність, що дозволяє зберегти ідентичність героїні як суб'єкта, котрий сумнівається у самій собі.

Таким чином, порівняльний аналіз фрагментів оригіналу та перекладу показує, що перекладачка роману зберігає ключові синтаксичні та ритмічні особливості мовлення Наталії, які і є основним засобом її ідентифікації. При цьому, деякі незначні модуляції (наприклад, у стилістично нейтральних конструкціях) є виправданими і не змінюють глибинної інтенції автора. Загалом стратегія перекладу поєднує форенізацію (збереження стилістичної відчуженості) та функціональну адаптацію до норм української мови, що дає змогу відтворити мовну ідентичність героїні у повному обсязі.

Висновки до розділу 2

Дослідження особливостей відображення власної ідентичності персонажів у романі Шанталь Гаран «Natalia» дозволило виявити як спільні риси їхніх внутрішніх пошуків, так і принципові відмінності у способах самовизначення. Аналіз мовлення героїв та його перекладу українською мовою засвідчив, що ідентичність у цьому тексті не є стабільною категорією, а постає як процес – складний, суперечливий і глибоко особистісний.

Серед усіх персонажів найпослідовніші і найусвідомленіші зусилля визначити своє місце у світі демонструє Толлеф. Його мовлення сповнене рефлексивності, а сам пошук себе набуває виразної форми через риторичні й прямі запитання, емоційні висновки та символічні образи. Він буквально артикулює сумніви щодо власної ідентичності: «*Un arbre qui n'existe pas*» – «Дерево, якого не існує», – цим образом він передає втрату коріння й життєвої опори. У перекладі збережено як структуру, так і багатозначність цього вислову, що дозволяє українському читачеві відчути глибину його розгубленості.

Крім того, Толлеф неодноразово повторює запитання й емоційні формули, які, хоча й не завжди оформлені як питальні речення, містять у собі виразне прагнення до самопізнання: «*Je ne savais pas. Je ne savais pas*» – «Я не знав. Я не знав». Це анафоричне повторення у перекладі передано дослівно, збережено інтонаційну й ритмічну структуру, що посилює ефект емоційного ступору й свідчить про його невпинні, хоч і болісні, спроби зрозуміти, ким він є.

На відміну від нього, Наталія більшою мірою намагається витіснити власне минуле і, відповідно, уникає відкритого самозапитування. Її мовлення стримане, насичене метафорами та логічними конструкціями, які маскують справжні емоції. Прямі запитання до себе в її репліках зустрічаються рідко. Однак один із таких моментів є показовим: «*De quelle vérité parle-t-on?*» – «*Та й про яку правду йдеться?*» – це не лише риторичне запитання, а й форма дистанціювання від самопізнання. У перекладі збережено відсторонений тон і синтаксичну структуру, що підтримує образ героїні як людини, яка приховує сумніви за логічною оболонкою.

Мовлення Наталії побудоване навколо констатацій та опису відчужених емоцій («*le vide*» – «*порожнеча*»), а не довільного самозапитування. Це також відображено в перекладі: перекладачка передає ці стани точними лексичними відповідниками, не змінюючи оригінальної стилістики. Таке мовлення не дає однозначних відповідей, але формує чітке уявлення про її емоційну закритість.

Отже, саме Толлеф найактивніше й найбільш усвідомлено прагне визначити, хто він є. Він використовує для цього низку виразних засобів: метафори з руйнуванням образу себе, повтори, рефлексивні висловлювання, прямі запитання. У перекладі всі ці засоби здебільшого збережено: мовна структура, ритм, образи та інтонація залишаються близькими до оригіналу. Це дозволяє зберегти глибину образу персонажа та підтримати головну лінію його ідентифікаційного пошуку. Натомість Наталія обирає іншу стратегію – захист через мовчання, логічну відстороненість і стирання минулого. У цьому полягає принципова різниця в способах мовного самовираження ідентичності обох героїв.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило виявити ключові особливості відображення ідентичності персонажів у художньому тексті та специфіку її передачі в українському перекладі роману Шанталь Гаран «*Natalia*». Проаналізувавши вербальні засоби побудови персонажної мови, прагматичні та стилістичні функції мовлення героїв, а також відповідність між оригіналом і перекладом, можна зробити низку теоретичних та практичних висновків.

Ідентичність у романі постає як динамічна, багаторівнева конструкція, яка формується під впливом особистісного досвіду, родинного минулого, історичної пам'яті та екзистенційних переживань героїв. Вона виявляється через вербалізовані внутрішні стани персонажів, їхню манеру спілкування, ступінь емоційної залученості, а також через символічні образи, які супроводжують розповідь. Особливої уваги заслуговує те, як персонажі намагаються віднайти або переосмислити власну ідентичність через призму втрати, мовчання, конфлікту поколінь та відчуження. Таким чином, художній текст виступає не лише як форма оповіді, а як простір рефлексії над тим, ким є людина у ситуації кризи або трансформації.

Стилістичні засоби, які використовує авторка, зокрема метафори, еліпсис, риторичні питання, анафори, описові епітети, фрагментованість синтаксичних конструкцій, є не лише вираженням емоційного стану героїв, а й способом мовного конструювання їхньої ідентичності. Наталія, наприклад, спілкується короткими, часто логічно-поділеними реченнями, що підкреслює її внутрішню відстороненість. Толлеф – навпаки – демонструє мовну розірваність і афективну насиченість, що свідчить про втрату внутрішньої опори. В обох випадках мова є не просто засобом комунікації, а простором внутрішнього конфлікту.

Переклад роману українською мовою загалом демонструє високу точність у передачі мовних маркерів ідентичності. Застосовані перекладацькі стратегії зберігають ритміку, інтонаційну структуру, емоційні доміанти, а також культурно зумовлену метафоричну систему. Це дозволяє не лише відтворити

сюжетну канву, а й зберегти внутрішню драматургію тексту, засновану на психологічній напрузі та рефлексивному пошуку себе. Важливо, що перекладачка не знеособлює мовлення героїв, не згладжує складні смислові конструкції, а навпаки – залишає відкритість до інтерпретації, яка властива оригінальному творові.

Окремо варто зазначити, що і в оригіналі, і в перекладі простежується послідовна стилістична диференціація персонажів, яка підсилює ідейно-емоційну структуру роману. Мова кожного героя має свої особливості: від мовчазної рефлексії до іронічної дистанції, від спроби говорити через паузи до прагнення зберегти анонімність. Усі ці елементи є важливими для цілісного сприйняття наративу, в якому кожне слово має вагу і кожен мовний жест – значення.

Таким чином, дослідження підтвердило, що мовна ідентичність у романі «Natalia» функціонує як багатозначна художня категорія, а її передача у перекладі вимагає комплексного, диференційованого підходу. Перекладацька робота, що зберігає цю багатовимірність, є не просто технічною репродукцією тексту, а актом інтерпретації, який дозволяє новому читачеві побачити, почути й відчувати те саме, що й читач оригіналу. У цьому – головна цінність і перекладу, і всього процесу міжкультурного осмислення художнього тексту.

Résumé

Le présent travail est consacré à l'étude des moyens linguistiques et stylistiques qui permettent de représenter l'identité des personnages dans le roman "Natalia" de Chantal Garand, ainsi qu'à l'analyse comparative de sa traduction en ukrainien. L'objectif principal est de montrer comment l'identité, en tant que construction narrative et psychologique, se manifeste à travers le langage des personnages et comment cette manifestation est transposée dans une autre langue sans perdre sa complexité et sa profondeur.

L'identité dans le roman ne se présente pas comme un trait figé, mais comme un processus en permanente évolution, marqué par des ruptures, des pertes, des secrets de famille et des tentatives de reconstruction personnelle. Chaque personnage vit ce processus différemment : certains cherchent consciemment à se redéfinir, tandis que d'autres refusent d'affronter leur passé ou évitent toute forme d'introspection.

Le personnage de Natalia illustre une stratégie d'évitement et de retrait. Son langage est contrôlé, souvent elliptique, ponctué de métaphores qui traduisent une volonté de d'évitement et de distance émotionnels. Elle ne formule presque jamais de questions sur elle-même. Au lieu de cela, elle évoque ses sentiments à travers des images symboliques comme «*une tache noire sur la carte du monde*» ou «*le vide*», qui suggèrent la perte de repères et une forme d'effacement identitaire. Dans la traduction ukrainienne, ces éléments sont rendus avec précision, en respectant la structure syntaxique, le rythme et le registre émotionnel du texte original, sans ajout d'explications ou de commentaires interprétatifs.

En revanche, Tollef, fils naturel de Natalia, l'un des personnages les plus introspectifs du roman, incarne une quête consciente et active d'identité. Confronté à la vérité sur ses origines et à la perte de sa fille, il remet en question tout ce qu'il croyait être. Son langage devient le reflet direct de son désarroi : il utilise des métaphores explicites, comme «*un arbre qui n'existe pas* », des répétitions («*Je ne savais pas. Je ne savais pas* »), et des structures interrogatives implicites ou explicites, témoignant d'une rupture intérieure profonde. Le traductrice ukrainienne a

réussi à transmettre cette dynamique émotionnelle et rythmique, en conservant la force évocatrice des images, l'élan de la syntaxe fragmentée et la sincérité des idées de ce personnage.

D'un point de vue traductologique, le travail démontre l'importance de la fidélité non seulement au contenu informationnel du texte, mais aussi à ses dimensions stylistiques et pragmatiques. Les métaphores, les ellipses, les anaphores, les énoncés interrogatifs, les effets de silence et de rythme ne sont pas de simples ornements, mais des instruments essentiels de construction identitaire. Leur conservation dans la langue cible permet de maintenir la cohérence psychologique des personnages et d'assurer une réception équivalente par le lectorat ukrainien.

L'exemple du personnage de Natalia illustre de manière particulièrement éloquente les enjeux traductologiques liés à la transmission de l'identité. Dans le roman, elle prononce des phrases courtes, fragmentaires, presque oraculaires, qui traduisent une tentative de se retirer du monde : «*Elle ne criait pas. Elle ne pleurait pas. Elle n'existait pas*» → «*Вона не кричала. Вона не плакала. Вона не існувала*» [2]. Cette parcellisation syntaxique, reproduite fidèlement en ukrainien, renforce l'image d'un être effacé, figé dans le silence.

Un autre exemple marquant concerne son détachement de toute forme de maternité : «*Pour la plupart des femmes, la naissance d'un enfant est un commencement. Pour elle, c'était une fin*» → «*Для більшості жінок народження дитини – це початок. Для неї це – кінець*». La traductrice conserve ici la structure rythmique et la scission émotive de la phrase, renforçant ainsi la portée existentielle du propos.

Enfin, la formule : «*Je ne suis pas en vie. Je suis en mémoire. Je suis ce qui reste après*» → «*Я не живу. Я існую в пам'яті. Я – те, що лишається після*», constitue un véritable condensé de son identité post-traumatique, rendue intacte grâce à une fidélité syntaxique et émotionnelle.

En conclusion, le roman "Natalia" se distingue par une écriture profondément introspective, où chaque mot, chaque structure syntaxique, chaque image contribue à façonner l'identité des protagonistes. La traduction ukrainienne, analysée dans ce

travail, parvient dans l'ensemble à préserver cette richesse, ce qui témoigne d'un haut niveau de sensibilité interprétative et d'une maîtrise des techniques de traduction littéraire. Ce travail met ainsi en évidence le rôle crucial de la langue dans l'expression et la transmission de l'identité humaine, tant dans l'écriture que dans la transposition interculturelle.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриценко О. А. Моделі культурного простору та проблема ідентичності його елементів. *Культурологічна думка*. 2019. № 15. С. 66–82.
2. Гаран Ш. Natalia. Переклад Ганни Залевської. Львів: Видавництво Анетти Антоненко, 2022. 208 с.
3. де Бовуар С. Друга стать. У 2-ох томах. Пер. з французької: Наталя Воробйова, Павло Воробйов, Ярослав Собко. Київ. Основи. 1995.
4. Енциклопедія постмодернізму: словник / за ред. Ч. Вінквіста, В. Тейлора. К.: Основи, 2003. 503 с.
5. Зюскінд П. Парфуми: історія одного вбивці: роман; пер. з нім. І. С. Фрідріх. Х. : Фоліо, 2005. – 288 с.
6. Кальвіно І. Якщо подорожній одної зимової ночі : роман / І. Кальвіно; пер. з італійської Р. Скакун. – [Львів : Видавництво Старого Лева](#), 2018. – 304 с.
7. Кендес У., Зіммерман Д. Створення гендеру/ пер. з англ. Е. Здравомислова. Гендерна педагогіка. Суми: Університетська книга, 2006. С.22–47.
8. Кеплен Е.Е. Жіночі студії / пер. з англ. В. Шовкуна. Енциклопедія постмодернізму. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. С.154–163.
9. Крістева Ю. Полілог/ пер з франц. П. Таращука. К.: Юніверс, 2004. 480 с.
10. Кундера М. [Нестерпна легкість буття](#). Видавництво Старого Лева. 2019. 320 с.
11. Лук'янець В.С. Постмодерністське мислення – мислення ХХІ століття? *Totallogy. Постнекласичні дослідження*. К.: ЦГО НАН України, 1995.
12. Ляшенко Т. Роль художнього перекладу у формуванні літературно-культурного простору і конструюванні національної ідентичності. *Іноземна філологія* 137. 2024. С. 169-178.
13. Наливайко Д. С. Спільність і своєрідність. Українська література в контексті європейського літературного процесу. Київ: Дніпро, 1988. 395 с.

14. Павленко О. Художній переклад як носій культурної пам'яті. *Питання літературознавства*. 2018. Вип. 97. С. 175–190.
15. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
16. Рід Т. Розділ 6. Про думку пана Локка щодо нашої особистісної ідентичності. *Актуальні проблеми духовності*. 2021. Вип. 22. С. 156-159.
17. Чередниченко О. І. Функції перекладу в сучасному світі. Григорій Кочур у контексті української культури другої половини ХХ віку: *матеріали Всеукр. наук. конф., м. Львів, 14-15 жовт. 2005р. Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка*. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2009. С. 4–11.
18. Чижевський Д. Філософські твори : у 4 т. / заг. ред. В. Лісового. Київ : Смолоскип, 2005. Т. 2. 264 с.
19. Bachmann-Medick D. Cultural Turns: Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften. Reinbek bei Hamburg, 2009. 420 S.
20. Cixous H. Coming to Writing and Other Essays. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991. 214 p.
21. Garand C. Natalia Z. Annika Parance editeur. 2018. 324 p.
22. Goffman E. Stigma: Notes on the management of spoiled identity. London : Penguin, 1963.
23. Handbook of Identity Theory and Research. New York : Springer, 2011.
24. James W. The Principles of Psychology. Vol. 1. New York : Henry Holt And Company, 1890.
25. Lewis D. Survival and Identity. Personal Identity. Blackwell Publishing, 2003. P. 144-167.
26. Mead G.H. Mind, Self, And Society: From The Standpoint of a Social Behaviorist. Chicago : The University of Chicago Press, 1934.
27. Olson E.T. The Human Animal: Personal Identity Without Psychology. New York : Oxford University Press, 1999.
28. Parfit D. Reasons and Persons. Oxford : Clarendon Press, 1984.

29. Schechtman M. *Staying Alive: Personal Identity, Practical Concerns, and the Unity of a Life*. Oxford : Oxford University Press, 2014.